

SECTION 6. CRIMINAL LAW AND CRIMINOLOGY. CRIMINAL AND PENAL LAW

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-22>

CRIMINOLOGICAL PROBLEMS OF PREVENTING GROUP SELF-SERVING VIOLENT CRIME OF CHILDREN IN UKRAINE

КРИМІНОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ ГРУПОВІЙ НЕКОРИСЛИВІЙ НАСИЛЬНИЦЬКІЙ ЗЛОЧИННОСТІ ДІТЕЙ В УКРАЇНІ

Bohdanova S. O.

*Postgraduate Student at the Department
of Criminal Law and Criminology,
Faculty No. 1
Donetsk State University
of Internal Affairs
Kropivnitsky, Ukraine*

Богданова С. О.

*аспірантка кафедри кримінального
права та кримінології
факультету № 1
Донецький державний університет
внутрішніх справ
м. Кропивницький, Україна*

Забезпечення безпеки особи, суспільства та держави від загроз злочинних посягань – найбільш пріоритетне завдання всіх інститутів державної влади в Україні. Так, у ст. 3 Основного Закону зазначається, що людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю, права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави, а держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Крім того, відповідно до ст. 17 Конституції України найважливішими функціями держави з поміж інших є захист суверенітету і територіальної цілісності країни, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки [1].

Розвиток демократичних засад в Україні позначився сплеском активності молодіжних рухів. Водночас, соціально-економічні й політичні перетворення в країні, процеси інтеграції в глобалізоване світове співтовариство та воєнні дії призвели до зламу колишніх моральних цінностей, норм і традицій, стереотипів мислення. Такі суспільні трансформації негативно вплинули на формування дитини й призвели до посилення протиправних дій.

У теорії кримінального права насильницькі кримінальні правопорушення поділяються на три групи: некорисливі, корисливі та

кримінальні правопорушення, які посягають на основи національної або громадської безпеки. Кульмінацією насильницьких некорисливих кримінальних правопорушень безпосередньо є насильство, вчинивши яке, злочинець вважає, що досяг своєї мети. Мотивами насильницької поведінки дітей здебільшого є хуліганські спонукання, помста, ревності, заздрість тощо. Проте майже завжди в основі механізму злочинної поведінки лежить агресивно-зневажливе, цинічне ставлення до іншої особи, її життя, фізичного та психічного здоров'я, честі та гідності [2]. Разом із тим особливістю злочинності дітей є її груповий характер, майже 70 % кримінальних правопорушень дітей вчиняють у складі групи. Певною мірою це пов'язано з віковими особливостями дитини, яка починає усвідомлювати свою індивідуальність, намагається самоствердитися у суспільстві як особистість.

Негативним чинником саме групової злочинності виступає прагнення відчуття особистої фізичної безпеки членів такої групи, які відчувають психологічну та моральну підтримку один одного та сподівання на захист "колег" від можливого опору потерпілого. Загалом це сприяє тому, що дитина звикає до реалізації своїх емоційних потреб у цьому середовищі й може згодом призвести до включення дітей-злочинців в організовані дорослі злочинні формування.

Дитяча злочинність є універсальним індикатором соціальної ситуації у суспільстві. За даними кримінальної статистики, в Україні діти вчиняють понад 10 % усіх зареєстрованих кримінальних правопорушень, причому лише 1–2 % з них наодинці, інші – у складі групи [3]. В Україні щорічно реєструється значна кількість кримінальних правопорушень насильницької некорисливої спрямованості, вчинених дітьми у складі групи. Так, у 2016–2023 рр. частка групової некорисливої насильницької злочинності колилася від 431 у 2016 р., що становило 45,5 %, до 375 у 2023 р. (36,6 %) [3]. Незважаючи на те що спостерігається тенденція до зниження рівня групової некорисливої насильницької злочинності дітей, слід зазначити, що більшість таких кримінальних правопорушень залишається латентними.

Такі негативні кримінологічні показники також пояснюються тим, що за офіційними даними МВС України, у країні було помічено у вчиненні кримінальних правопорушень близько 150 агресивно налаштованих рухів, значну кількість з яких становлять «скінхеди». Такі організації формуються поза контролем державних органів й досить складно визначити їх реальну кількість та чисельність (за оцінками експертів, деструктивні, як до держави, так і її інститутів, неформальні групи в останні роки набули широкого поширення та об'єднали приблизно 55–60 тисяч осіб, у тому числа дітей (до 40%)), а тому не застосовується жодних системних заходів превентивного характеру.

За відсутності запобіжної роботи з подібними організаціями цей «резерв» дорослої злочинності може незабаром суттєво вплинути на кримінальну ситуацію не лише в окремих областях, а й у державі загалом [4].

Наведені дані переконують, що в умовах військових дій (нелегальне поширення зброї, боєприпасів та вибухівки, зростання соціально-побутової невлаштованості осіб, яких торкнулися наслідки збройного конфлікту та психологічного напруження), міграційних процесів, перманентної соціальної та економічної кризи, зростання безробіття та падіння матеріального рівня громадян, неможливості задоволення значної частини населення основних потреб легальними способами, втрати соціального контролю та деяких прорахунків, що були допущені при реформуванні правоохоронної системи гостро мають постати питання подальшого реформування чинного законодавства у сфері кримінологічної політики щодо дітей як однієї з найбільш кримінально вразливих верств населення; приведення національного законодавства у відповідність до міжнародних стандартів та ефективної його реалізації на практиці; розроблення ефективних заходів запобігання кримінальним правопорушенням, що вчиняються дітьми як пріоритетний напрям державної політики у боротьбі зі злочинністю, зниженні їх кримінальної активності, а також дієвий засіб успішної їх реалізації і соціалізації, підвищення рівня їх громадянських компетентностей, спроможності бути самостійними, життєстійкими, активними, патріотичними й відповідальними учасниками суспільного життя, а їх соціальна підтримка одним з основних пріоритетів молодіжної політики.

Література:

1. Конституція України: Закон від 28 черв. 1996 р. № 254к/96-ВР. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>
2. Дудоров О. О., Хавронюк М. І. Кримінальне право : навч. посіб. / за заг. ред. М. І. Хавронюка. Київ : Ваіте, 2014. 944 с.
3. Кримінальна ситуація в Україні в умовах війни: основні тенденції. 2022 рік : монографія / авт. кол.: М. Г. Вербенський, О. Г. Кулик, І. В. Наумова та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2023. 388 с.
4. Агапова К. В. Кримінологічна характеристика особи, яка вчиняє кримінальні правопорушення у складі молодіжних угруповань. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2022. № 1. С. 224–228.
5. Назимко Є. С., Малаховська І. Б., Пономарьова Т. І. Нормативно-правове регулювання захисту персональних даних в електронних

комунікаційних мережах. *Актуальні питання юридичної науки*. 2022. № 18. С. 169–175.

6. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І., Ковальова О. В. Вплив рішень Європейського суду з прав людини на механізм запобігання домашньому насильству в Україні. *Центральноукраїнський вісник права та публічного управління*. 2024. Випуск 2 (6). С. 65–70.

7. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Кримінальна відповідальність за незаконний обіг зброї в Україні: стан та перспективи імплементації *acquis communautaire* ЄС. *Європеїзація кримінального права України* : матеріали міжнар. наук. конф., що відбулася 19 груд. 2024 р. ; Коміс. з питань прав. реформи при Президентові України. Харків : Право, 2025. С. 194–200.

8. Назимко Є. С., Пономарьова Т. І. Запобігання кримінальним правопорушенням у сучасній кримінології: теорія та практика : монографія. Вид. 2-е, переробл. та доповн. Київ : ВД «Дакор», 2024. 312 с.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-558-7-23>

PREVENTION OF CRIMES AGAINST HUMANITY: MYTH OR REALITY?

ЗАПОБІГАННЯ ВЧИНЕННЮ ЗЛОЧИНІВ ПРОТИ ЛЮДЯНОСТІ: МИФ ЧИ РЕАЛЬНІСТЬ?

Hnatenko M. P.

*first year student
of the third (educational and scientific)
level of the Faculty of Law
Oles Honchar Dnipro National
University
Dnipro, Ukraine*

Гнатенко М. П.

*здобувач першого року навчання
третього (освітньо-наукового) рівня
юридичного факультету
Дніпровський національний
університет імені Олеся Гончара
м. Дніпро, Україна*

Питання запобігання вчиненню злочинів проти людяності є важливим, оскільки його розв'язання дозволить врятувати багато життів. Аналіз та виокремлення дій, які можуть попередити вчинення даних злочинів, а також ефективне застосування дієвих методів на практиці сприятиме уникненню помилок минулого, які призвели до людських втрат.

Насамперед, варто проаналізувати першопричини сходження до влади режимів, за яких скоюються злочини проти людяності. Перш